

## Аналіз фінансових результатів (на прикладі ГЗК Кривбасу)

В статті проведений огляд методології аналізу фінансових результатів за допомогою горизонтального, вертикального, трендового та факторного аналізів. Запропоновано поєднати елементи горизонтального і вертикального аналізів при визначенні впливу показників на фінансовий результат від операційної діяльності. В роботі доводиться результативність та практична значимість даного підходу у виробничій практиці підприємств.

**горизонтальний, вертикальний, трендовий, факторний аналіз, фінансовий результат від операційної діяльності**

В умовах подальшого розвитку ринкових відносин в Україні важливого значення для успішного здійснення виробничо-господарської діяльності набуває аналіз фінансових результатів.

Проблеми організації і методики проведення аналізу фінансових результатів на підприємствах вивчали відомі вітчизняні і зарубіжні вчені, зокрема: М.І.Баканов, С.Б.Барнгольд, Л.А.Бернстайн, В.М.Івахненко, К.В.Ізмайлова, І.І.Каракоз, В.В.Ковальов, Г.В.Савицька, Р.С.Сайфулін, В.І.Самборський, В.І.Стражев, Є.В.Мних, М.Г.Чумаченко, А.Д.Шеремет.

Вказаними авторами всебічно висвітлені методика, основні принципи організації аналізу та етапи його проведення. Все це й досі залишається основною базою наукових досліджень та подальшого вдосконалення аналізу, а також його впровадження на практиці.

Проте, теоретично обґрунтовані методики не завжди знаходять практичне застосування у діяльності підприємств.

Представляє інтерес вивчення фінансових результатів гірничо-збагачувальних підприємств Кривбасу як одного зі стратегічних комплексів держави.

Дослідження, проведені на гірничо-збагачувальних підприємствах Кривбасу, показали, що фінансові результати на більшості з них не аналізуються взагалі.

Якщо і вивчаються фінансові результати роботи підприємства, то робиться це або за методичними вказівками, розробленими ще за часів адміністративно-командної системи управління, які були дійсно дієвими і відповідали вимогам того часу, або ж порівнюється обсяг прибутку, отриманого у звітному році з показниками попередніх років, та досліджується його структура.

Перехід до реалій економіки, в основі якої – ринкові відносини, потребує зміни не лише порядку формування фінансових результатів, але і самої методики їх аналізу.

Метою даної публікації є опрацювання методики проведення аналізу фінансових результатів та їх поглиблення з метою подальшого використання (впровадження) на промислових підприємствах.

Інформаційною основою для аналізу фінансових результатів є форма № 2 фінансової звітності підприємства („Звіт про фінансові результати”). В залежності від мети дослідження, окремі статті звіту можуть мінятися місцями, підрозділятися, укрупнюватись, але робиться це повинно лише за умови відповідності їх величині чистого прибутку за рік.

Аналіз фінансового результату включає наступні елементи:

- дослідження окремих абсолютних і відносних показників у динаміці за ряд років (горизонтальний аналіз);
- визначення питомої ваги окремих показників у їх сукупності (вертикальний аналіз);
- дослідження темпів росту (приросту) показників за ряд років (трендовий аналіз);
- оцінювання факторів впливу на величину результативного показника (факторний аналіз).

Наведемо стисло характеристики кожного елементу.

За горизонтальним аналізом вивчається зміна показників за досліджуваний період.

За вертикальним аналізом проводяться міжгосподарські порівняння (при наявності суттєвих відмінностей по величині ресурсів, що використовуються; обсягу продажу; чисельності працівників, та інших показниках). Відносними показниками згладжується негативний вплив інфляційних процесів, який іноді суттєво викривлює показники фінансової звітності, тим самим порушуючи умову порівнянності даних при їх дослідженні в динаміці [1, с.11].

Трендовий аналіз фінансових результатів уможливорює:

- 1) встановити середній розмір фінансового результату за 5-10 років, вирівнюючи при цьому нестійкі фактори;
- 2) виявити величину мінімального (максимального) фінансового результату за ряд років;
- 3) побудувати тренд фінансового результату, що містить важливі характеристики діяльності підприємства (циклічна, з тенденцією росту чи спаду).

Запропоновані методики аналізу фінансових результатів у формалізованому вигляді представлено в табл. 1. [1, с.10; 2, с. 369; 3, с.121-122].

Зауважимо, що проведення трендового аналізу фінансових результатів на вітчизняних підприємствах ускладнюється фактом змін у Плані рахунків бухгалтерського обліку; неодноразовими змінами форми, складу показників, інтерпретації тих чи інших господарських операцій та порядку їх відображення у Звіті про фінансові результати.

Отже, забезпечення однієї з чотирьох якісних характеристик фінансової інформації – порівнянності даних за періодами, стає можливим лише завдяки перерахунку їх на підставі первинних документів. Проте, навіть в цьому випадку залишається проблема обліку інфляційної складової.

Відносно факторного аналізу, то основними комплексними показниками, обумовлюючими зростання величини доходу (виручки) від реалізації, виступає зміна обсягу, собівартості, рівня ціни, структури та асортименту продукції. Зазначені фактори впливу повторюються практично у всіх авторів по даному питанню [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13].

На практиці найбільшого поширення набула методика горизонтального аналізу в поєднанні з трендовим (розрахунок темпів росту).

Пропонуємо поєднати методики горизонтального та вертикального аналізів при визначенні впливу показників на фінансовий результат.

Формування фінансового результату від операційної діяльності за даними підприємства з відкритим способом видобутку залізної руди – ВАТ „Північний гірничо-збагачувальний комбінат” за 2000-2002 роки, наведено в таблиці 2.

Як свідчать дані табл. 2, фінансовий результат від операційної діяльності ВАТ „Північний ГЗК” у 2001 році збільшився у порівнянні з 2000 роком на 49 505 тис. грн., при цьому темпи росту дорівнювали 151,56%. У 2002 році, порівняно з 2001 роком, фінансовий результат від операційної діяльності збільшився на 34 854 тис. грн., темпи росту при цьому становили 337,90%.

Застосувавши методику горизонтального аналізу з'ясовано, за рахунок яких факторів сталися зміни у сумі фінансового результату від операційної діяльності.

Таблиця 1 - Методику аналізу фінансових результатів

| Показник                                     | Розрахунок                                                 | Показники                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------|------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Методика горизонтального аналізу</b>      |                                                            |                                                                                                                                                    |
| Абсолютне відхилення                         | $\Delta \Phi P = \Phi P_1 - \Phi P_0$                      | $\Delta \Phi P$ – абсолютне відхилення фінансового результату<br>$\Phi P_1, \Phi P_0$ – фінансовий результат відповідно за звітний і базисний роки |
| <b>Методика вертикального аналізу</b>        |                                                            |                                                                                                                                                    |
| Питома вага елемента в загальному результаті | $PB_i = \frac{A_i}{PP}$                                    | $PB_i$ – питома вага і-го елемента в загальному результаті;<br>$A_i$ – величина і-го елемента;<br>$PP$ – підсумковий результат                     |
| <b>Методика трендового аналізу</b>           |                                                            |                                                                                                                                                    |
| Темп росту                                   | $TP = \frac{\Phi P_1}{\Phi P_0} \times 100 \%$             | $TP$ – темп росту;<br>$\Phi P_1, \Phi P_0$ – фінансовий результат відповідно за звітний і базисний роки                                            |
| Темп приросту                                | $ТП = \frac{(\Phi P_1 - \Phi P_0)}{\Phi P_0} \times 100\%$ | $ТП$ – темп приросту;<br>$\Phi P_1, \Phi P_0$ – фінансовий результат відповідно за звітний і базисний роки                                         |

Таблиця 2 - Фінансові результати від операційної діяльності ВАТ „Північний ГЗК”

| Показники                                          | 2000   | 2001   | 2002   | Відхилення 2001 року від 2000 |                               | Відхилення 2002 року від 2001 |                               | Вплив зміни показника на прибуток, % |                         |
|----------------------------------------------------|--------|--------|--------|-------------------------------|-------------------------------|-------------------------------|-------------------------------|--------------------------------------|-------------------------|
|                                                    |        |        |        | (гр.2-гр.1),<br>тис. грн.     | [гр.2/гр.1]<br>×100-100,<br>% | (гр.3-гр.2),<br>тис. грн.     | [гр.3/гр.2]<br>×100-100,<br>% | гр.4/рядок<br>10×100, %              | гр.5/рядок<br>10×100, % |
|                                                    |        |        |        |                               |                               |                               |                               |                                      |                         |
| А                                                  | 1      | 2      | 3      | 4                             | 5                             | 6                             | 7                             | 8                                    | 9                       |
| 1. Доход (виручка) від реалізації продукції        | 703669 | 800586 | 835149 | 96917                         | 113,77                        | 34563                         | 104,32                        | 225,05                               | 99,17                   |
| 2. ПДВ                                             | 92766  | 123925 | 119290 | 31159                         | 133,59                        | -4635                         | 96,26                         | -72,35                               | 13,30                   |
| 3. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції | 610903 | 676661 | 715859 | 65758                         | 10,76                         | 39198                         | 105,79                        | 152,69                               | 112,46                  |
| 4. Собівартість реалізованої продукції             | 553716 | 633171 | 610827 | 79455                         | 114,35                        | -22344                        | 96,47                         | -184,50                              | 64,11                   |
| 5. Валовий прибуток (збиток)                       | 57187  | 43490  | 105032 | -13697                        | 76,05                         | 61542                         | 241,51                        | -31,81                               | 176,57                  |

|                                                                      |        |        |        |        |        |       |        |        |        |
|----------------------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|-------|--------|--------|--------|
| 6.Інші операційні доходи                                             | 106732 | 187783 | 207486 | 81051  | 175,94 | 19703 | 110,49 | 188,21 | 56,53  |
| 7.Адміністративні витрати                                            | 31146  | 19521  | 21557  | -11625 | 62,68  | 2036  | 110,43 | 26,99  | -5,84  |
| 8.Витрати на збут                                                    | 24133  | 19560  | 32775  | -4573  | 81,05  | 13215 | 167,56 | 10,62  | -37,92 |
| 9.Інші операційні витрати                                            | 137054 | 177541 | 208681 | 40487  | 129,54 | 31140 | 117,54 | -94,01 | -89,34 |
| 10.Фінансовий результат від операційної діяльності прибуток (збиток) | -28414 | 14651  | 49505  | 43065  | 151,56 | 34854 | 337,90 | 100,00 | 100,00 |

Зміна фінансового результату від операційної діяльності у 2001 році була зумовлена:

1) збільшенням: суми доходу (виручки) від реалізації продукції на 96 917 тис. грн. (113,77%); суми ПДВ на 31 159 тис. грн. (133,59%); чистого доходу (виручки) від реалізації продукції на 65 758 тис. грн. (110,76%); собівартості реалізованої продукції на 779 455 тис. грн. (114,35%); інших операційних доходів на 81 051 тис. грн. (175,94%); інших операційних витрат на 40 487 тис. грн. (129,54%);

2) скороченням: адміністративних витрат на 11 625 тис. грн. (62,68%); витрат на збут на 4 573 тис. грн. (81,05%).

Основні фактори, що зумовили зміну фінансового результату від операційної діяльності у 2002 році, це:

1) збільшення: доходу (виручки) від реалізації продукції на 34 563 тис. грн. (104,32%); суми чистого доходу (виручки) від реалізації продукції на 39 198 тис. грн. (105,79%); інших операційних доходів на 19703 тис. грн. (110,49%); адміністративних витрат на 2 036 тис. грн. (110,43%); витрат на збут на 13 215 тис. грн. (167,56%); інших операційних витрат на 31 140 тис. грн. (117,54%);

2) скорочення: суми ПДВ на 4 635 тис. грн. (96,26%); собівартості реалізованої продукції на 22 344 тис. грн. (96,47%).

Таким чином, дослідження абсолютних відхилень по показниках свідчать лише про факт зміни величини фінансового результату та факторів, що його формують протягом певних періодів та інтенсивність (темпи росту), з якою це відбувалося.

Пропонуємо розраховувати вплив зміни показників, що формують результат роботи підприємства (в тому числі від операційної діяльності), поділивши абсолютне відхилення по кожному зі складових фінансового результату від операційної діяльності на суму отриманого в досліджуваному періоді результату (прибутку чи збитку).

Отже, загальні зміни фінансового результату від операційної діяльності зумовлені різнонаправленою дією його складових.

Позитивна зміна доходу (виручки) від реалізації, чистого доходу (виручки) від реалізації, валового прибутку, іншого операційного доходу сприяє збільшенню фінансового результату від операційної діяльності, а їх зменшення призводить до скорочення результату.

Абсолютне збільшення собівартості реалізованої продукції, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат має негативний вплив на фінансовий результат від операційної діяльності, тоді як зменшення зазначених показників забезпечує зростання результату.

Збільшення суми доходу (виручки) від реалізації продукції у 2001 році на 96 917 тис. грн. мало позитивний вплив на фінансовий результат від операційної діяльності в розмірі 225,05%, а збільшення цього ж показника у 2002 році на 35 563 тис. грн. також мало позитивний вплив, але в розмірі 99,17%.

Інші операційні витрати – зросли у 2001 році на 40 487 тис. грн.; у 2002 році на 31 140 тис. грн. з відповідними темпами росту 129,54% та 117,54%. На фінансовий результат від операційної діяльності таке зростання показника мало негативний вплив в розмірі 94,01% та 89,34% (відповідно у 2001 та 2002 роках).

Отже, підприємству для підвищення фінансового результату від операційної діяльності, необхідно більше уваги приділити пошуку варіантів скорочення інших операційних витрат, адже саме ця стаття мала такий суттєвий негативний вплив протягом двох останніх років. Зробити це можна за допомогою більш детального аналізу структури інших операційних витрат.

Як видно з розрахунків, методика досить проста у використанні, не потребує збору і обробки додаткової інформації, до того ж, застосування даної методики сприятиме результативності аналітичних досліджень безпосередньо на підприємствах та підвищенню ролі аналізу в управлінні виробництвом.

## Список літератури

1. Зимин Н.Е. Анализ и диагностика финансового состояния предприятий: Учебное пособие. – М.: ИКФ „ЭКОМОС”, 2002. – 240 с.
2. Пястолов С.М. Экономический анализ деятельности предприятий. Учебное пособие для студентов экономических специальностей высших учебных заведений, экономистов и преподавателей. – М.: Академический проект, 2002. – 573 с.
3. Ю.С. Цал-Цалко Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 360 с.
4. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. - 3-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання - Прес, 2002. – 190 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
5. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: ИП “Экоперспектива”, 1998. – 498 с.
6. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. Посіб. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.: іл.
7. Мних Є.В., Ференц І.Д. Економічний аналіз: Навч. посіб. – Л.: Армія України, 2000. – 144 с.
8. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности: Учебник / Л.А. Богдановская, Г.Г. Виноградов, О.Ф. Мигун и др., Под общ. ред. В.И. Стражева. – 2-е изд., стереотип. – Мн.: Выш. шк., 1996. – 363 с.
9. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А.Болюх, В.З.Бурчевський, М.І.Горбатов; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
10. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник/ К.В. Ізмайлова. - К: МАУП, 2000. - 152 с.
11. Барнгольд С.Б. Экономический анализ хозяйственной деятельности на современном этапе развития. – М.: Финансы и статистика, 1984.
12. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: Пер. с англ./ Научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И.И. Елисеева. / Гл. ред. серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996.
13. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА-М, 1999.

В статті проведено обзор методологии анализа финансовых результатов с помощью горизонтального, вертикального, трендового и факторного анализов. Предложено объединить элементы горизонтального и вертикального анализов при определении влияния показателей на финансовый результат от операционной деятельности. В работе доказывается результативность и практическая значимость данного подхода в производственной практике предприятий.

In clause the review of methodology of the analysis of financial results with the help horizontal, vertical, trandovs and factorial analyses is lead. It is offered to unit elements of horizontal and vertical analyses at definition of

influence of parameters on financial result from operational activity. In work productivity and the practical importance of the given approach in an industrial practice of the enterprises is proved.